

Research Article

Knowledge Landscape of Social Studies Research in Thailand
During Two Decades (B.E. 2500–2520)Pinyapan Potjanalawan [§]Nipitpon Nanthawong ^{**}พิริยา แยมินิล ^{††}

Abstract

This study aims to examine the foundations of knowledge and the development of research in social studies education in Thailand during the period 1957–1977 (B.E. 2500–2520). The findings indicate that Thai social studies research was heavily influenced by the United States, particularly from the late 1950s onward. Within this context, education in Thailand functioned as an instrument of socialization under successive military regimes. In the case of social studies, most research was conducted in the form of graduate theses, initially concentrated within the Faculty of Education at Chulalongkorn University before expanding to Srinakharinwirot University in the mid-1960s. Methodologically, survey research using questionnaires predominated in the 1950s, while experimental designs became increasingly prominent in the 1960s. Moreover, the research agendas of the 1960s reflected the tense political climate of the era, shaped by demands for democratization and the state's confrontation with communism.

Keywords: social studies; educational research; history of education

---

[§] Associate Professor, Ph.D., Faculty of Education, Lampang Rajabhat University, Thailand,
Email: pinyapanpot@gmail.com

^{**} Assistant Professor, Ph.D., Faculty of Education, Lampang Rajabhat University, Thailand,
Email: atthaporn.rack@gmail.com (Corresponding author)

^{††} Lecturer, Faculty of Education, Lampang Rajabhat University, Thailand, Email: piriyay14@gmail.com

(Received: 04/11/25, Revised: 26/12/25, Accepted: 29/12/25)

1. บทนำ

ในห้วงเวลาแห่งการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ของสังคมไทยระหว่างทศวรรษ 2500-2520 ซึ่งเป็นยุคที่ประเทศกำลังเร่งรัดการพัฒนาภายใต้นโยบายรัฐบาลเผด็จการทหารและพลวัตของสงครามเย็น (Kamnampat, 2004) “การศึกษา” ได้ถูกวางบทบาทเป็นเครื่องมือสำคัญในการหล่อหลอมพลเมืองและสร้างความมั่นคงของชาติ (Pianpetchlert, 2020) ทว่าการศึกษานี้ที่ดูเหมือนจะเป็นกลางทางวิชาการ กลับเต็มไปด้วยร่องรอยของอิทธิพลข้ามชาติและแรงขับเคลื่อนทางการเมือง นั่นคือ “วิชาสังคมศึกษา” การศึกษาว่าองค์ความรู้และงานวิจัยในสาขานี้ก่อร่างสร้างตัวขึ้นอย่างไรในช่วงเวลาดังกล่าว จึงไม่ใช่แค่การบันทึกประวัติศาสตร์ทางวิชาการ แต่เป็นการเปิดเผยถึงพลวัตอันซับซ้อนที่ซ่อนอยู่เบื้องหลัง “พรหมแดนความรู้” ที่เราเชื่อว่าเป็นอิสระและเป็นกลาง

องค์ความรู้วิชาสังคมศึกษาเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมผ่านนโยบายการศึกษาสมัยใหม่ที่ทำให้ความสนใจกับความรู้อันเกี่ยวข้องกับโลกและสิ่งรอบตัวที่ก่อตัวมาตั้งแต่สมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งมักปรากฏออกมาอย่างเป็นรูปธรรมในรูปแบบของแบบเรียนต่าง ๆ เช่น แบบเรียนภูมิศาสตร์ (Khun Inthraprasat. 1908; Khun Inthraprasat. 1910) ประชุมพงศาวดารที่เริ่มตีพิมพ์ ภาคที่ 1 ตั้งแต่ปี 2451 มาจนถึง ภาคที่ 73 ในปี 2485 (Collection of Historical Chronicles Vol. 1 (Part 1, Beginning). (1963) เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การให้ความสำคัญกับระบบการศึกษาและการสร้างพลเมืองเกิดขึ้นอย่างชัดเจนหลังการปฏิวัติ 2475 กรณีแบบเรียนสังคมศึกษาได้ให้ความสำคัญในด้านการเมือง การปกครองผ่านวิชาหน้าที่พลเมืองเพื่อทำความเข้าใจระบบการปกครองใหม่ รัฐธรรมนูญ ส่วนด้านภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ก็ให้ความสำคัญกับการรู้จักลักษณะภูมิประเทศและรู้จักตัวเองว่าเป็นใครมาจากไหน (Wanitsuchit, 2000, p. 21, 37)

องค์ความรู้วิชาสังคมศึกษายังถือว่า จำกัดอยู่กับแวดวงการเรียนรู้การสอนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาผ่านแบบเรียนเป็นหลัก ความเปลี่ยนแปลงสำคัญก็คือ การขยายตัวของศึกษาระดับปริญญาตรีและปริญญาโท ตลอดจนการให้ความสำคัญกับการวิจัยในทศวรรษ 2500 ที่จะส่งผลต่อการพัฒนาองค์ความรู้ในวิชาสังคมศึกษามากขึ้น

บทความนี้จึงมุ่งสำรวจรากฐาน พัฒนาการ และปัจจัยที่หล่อหลอมงานวิจัยวิชาสังคมศึกษาในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2500-2520 (ค.ศ. 1957-1977) ซึ่งเป็นช่วงที่ไทยได้รับอิทธิพลจากสหรัฐอเมริกาอย่างเข้มข้น (Manaswanich, 1970) และเป็นจุดเริ่มต้นของการวางรากฐานการศึกษาแผนชาติ (Pianpetchlert, 2020) การวิเคราะห์จะเจาะลึกทั้งในมิติเชิงปริมาณของงานวิจัยที่ผลิตขึ้น แนวโน้มของระเบียบวิธีวิจัยที่เปลี่ยนแปลงไป (Chapin, 1974) และที่สำคัญที่สุดคือ การสำรวจว่าหัวข้อวิจัยต่าง ๆ สะท้อนหรือตอบสนองต่อบริบททางสังคมการเมืองในขณะนั้นอย่างไร ไม่ว่าจะเป็นการสร้างความสำเร็จเรื่องประชาธิปไตย (Jittanaki, 1975; Piboon, 1976) หรือการจัดการกับกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่สูงท่ามกลางความขัดแย้งกับคอมมิวนิสต์ (Wongsanit, 1973; Juanan, 1974; Trisri, 1975; Duangkaew, 1975) โดยหวังว่าผลการศึกษานี้จะไม่เพียงแต่เติมเต็มช่องว่างทางประวัติศาสตร์การศึกษา หากแต่ยังเป็นกระจกสะท้อนให้สังคมได้ตระหนักถึงอิทธิพลของอำนาจและบริบท

ภายนอกที่มีต่อการสร้างองค์ความรู้ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาแนวทางการวิจัยการศึกษาที่ตระหนักถึงอิทธิพลของการศึกษาของโลกวิชาการตะวันตกที่กระทบต่อระเบียบวิธีการทำงานวิจัยในไทย และเปิดพื้นที่ให้เราได้ทบทวนทิศทางของการหาความรู้ที่ตอบโจทย์การศึกษาของคนไทยมากขึ้น

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารากฐานของความรู้และการทำงานด้านการวิจัยด้านสังคมศึกษาที่ผ่านมา
2. เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาความรู้และการทำงานด้านการวิจัยด้านสังคมศึกษา

3. ระเบียบวิธีการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ร่วมกับการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจรากฐานและพัฒนาการขององค์ความรู้ด้านสังคมศึกษาในประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ. 2500-2519

1. การออกแบบการวิจัย

การออกแบบการวิจัย (Research Design) การวิจัยนี้ออกแบบเป็น การวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ (Historical Analysis) ที่ไม่ได้มุ่งเน้นเพียงการเรียงลำดับเหตุการณ์ แต่เน้นการตีความความสัมพันธ์ระหว่าง “ตัวบท” (Text) คือ วิทยานิพนธ์ และ “บริบท” (Context) คือ สภาพสังคมการเมืองและนโยบายการศึกษา โดยมีกระบวนการวิเคราะห์ดังนี้

1.1 การสร้างบริบท (Contextualization) ผู้วิจัยเริ่มจากการรวบรวมข้อมูลบริบทมหภาค ได้แก่ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายการต่อต้านคอมมิวนิสต์ และเหตุการณ์สำคัญทางการเมือง (เช่น เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516) เพื่อใช้เป็นกรอบในการตีความ

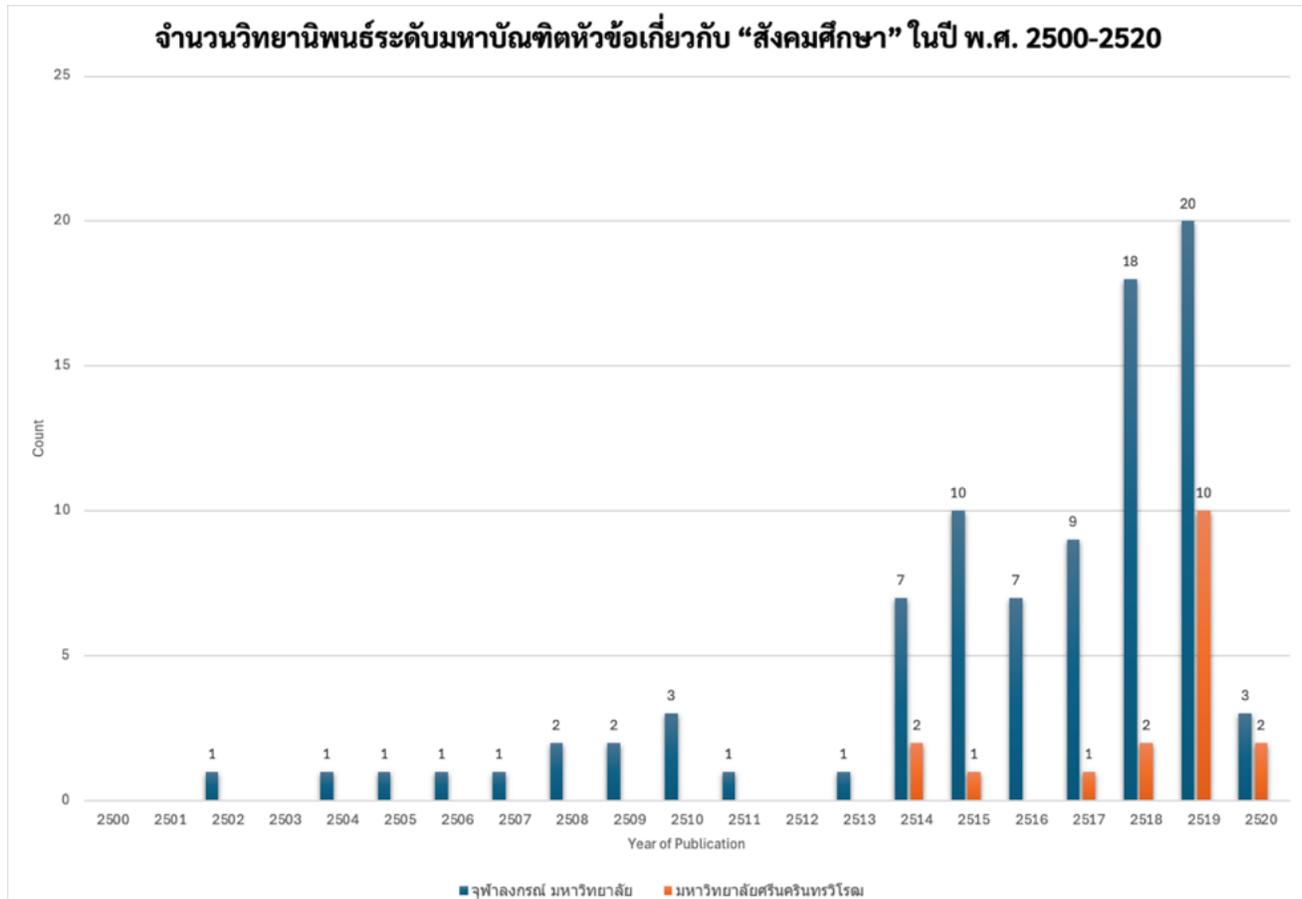
1.2 การวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงตามช่วงเวลา (Diachronic Analysis) พิจารณาพัฒนาการของประเด็นวิจัยในลักษณะพลวัตตามช่วงเวลา เปรียบเทียบระหว่างทศวรรษ 2500 และ 2510 เพื่อให้เห็นจุดเปลี่ยน ของแนวคิดและระเบียบวิธีวิจัย

2. การรวบรวมข้อมูล

2.1 แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลหลักที่ใช้ในการวิจัยคือ วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต ที่เกี่ยวข้องกับวิชาสังคมศึกษา โดยสืบค้นจากรากฐานข้อมูลดิจิทัลที่สำคัญ 2 แห่ง ได้แก่: Thai Digital Collection (TDC): ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์

ภาพที่ 1. แสดงจำนวนวิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิตหัวข้อเกี่ยวกับ “สังคมศึกษา” ในปี พ.ศ. 2500-2520

ขั้นตอนที่ 2: การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพ (Qualitative Content Analysis)

ผู้วิจัยได้อ่านบทคัดย่อและระเบียบวิธีวิจัยของวิทยานิพนธ์ทุกฉบับที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือก เพื่อจำแนกและจัดกลุ่มข้อมูลตามประเด็นดังนี้

1) การจำแนกตามระเบียบวิธีวิจัย โดยวิทยานิพนธ์แต่ละเรื่องถูกจัดกลุ่มตามระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้เป็นหลัก (เช่น การสำรวจผ่านแบบสอบถาม, การทดลอง หรือการวิเคราะห์เนื้อหา) เพื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางวิธีวิทยาการวิจัยในแต่ละทศวรรษ

2) การวิเคราะห์หัวข้อวิจัย โดยผู้วิจัยวิเคราะห์หัวข้อของวิทยานิพนธ์เพื่อระบุประเด็นหลักที่ได้รับ ความสนใจในแต่ละยุคสมัย และนำมาเชื่อมโยงกับบริบททางสังคมการเมืองในขณะนั้น เช่น ประเด็นเรื่องความเป็นพลเมือง, ประชาธิปไตย หรือการให้การศึกษาแก่กลุ่มชาติพันธุ์

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 ความคาดหวังของวิชาสังคมศึกษา และการจัดตั้งและพัฒนาการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

หลักสูตรสังคมศึกษาปรับเปลี่ยนไปมากหลังปฏิวัติ 2475 เพราะต้องสอนให้นักเรียนเข้าใจการปกครองแบบใหม่ วิชาจรรยาแต่เดิมถูกขยายออกไปเป็นหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม ภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์ยังคงอยู่ตามเดิม แต่ในชั้นประถมเรียกว่า ความรู้เรื่องเมืองไทย หลักสูตรดังกล่าวประกาศใช้ในปี 2480 และได้มีการปรับปรุงอีกครั้งในปี 2491 ในชั้นประถมศึกษาได้แยกวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมออกจากกัน ส่วนวิชาความรู้เรื่องเมืองไทยเปลี่ยนเป็น ภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์ ในส่วนวิชาภูมิศาสตร์ใช้ตามปี 2480 แต่ประวัติศาสตร์มีการปรับเปลี่ยน (Thamsaeng, 1964, p. 8-9)

ปี 2503 ประกาศใช้หลักสูตรประโยคประถมศึกษาตอนต้น พ.ศ.2503 เริ่มจากชั้น ป.1 และ ป.2 โดยรวมเอาประวัติศาสตร์, ภูมิศาสตร์, หน้าที่พลเมืองและศีลธรรมเป็นหมวดวิชาสังคมเพื่อ “มุ่งจัดประสบการณ์และกิจกรรมที่จะส่งเสริมให้เด็กทุกคนมีความรู้ ทักษะและทัศนคติอันพึงปรารถนาในสังคมของตน” เน้นการผสมเนื้อหา แต่ในทางปฏิบัติยังแยกสอนเป็นรายวิชา (Tridetcha, 1979, p. 3)

ดังที่ทราบกันดีว่า รัฐให้ความสำคัญกับการศึกษามาตลอด แต่ความเป็นวิชาการที่เป็นรากฐานให้การศึกษาดูทุกวันนี้อาจเลี้ยวไม่พ้นที่จะกล่าวถึงอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โครงการของสหประชาชาติที่เข้ามาจัดการศึกษานำร่อง อย่างไรก็ตาม พัฒนาการส่วนใหญ่จะเน้นไปที่การศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่โดดเด่นมากก็คือ การจัดตั้งวิทยาลัยวิชาการศึกษา เมื่อปี 2497(ต่อมาคือ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ) ซึ่งนำไปสู่การจัดตั้งวิทยาเขตในภูมิภาคต่าง ๆ เช่น พิษณุโลก, บางแสน ชลบุรี, มหาสารคาม และสงขลา

ไม่เพียงเท่านั้นการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ถือว่าเริ่มต้นที่วิทยาลัยวิชาการศึกษา วิทยาเขตประสานมิตรเป็นแห่งแรกตั้งแต่ปี 2499 ในสาขาจิตวิทยาพัฒนาการ ด้วยความร่วมมือกับสถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก (ปัจจุบัน คือ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มศว) ต่อมาในปี 2504 ได้เปิดรับเพิ่มอีก 8 สาขาวิชา คือ การประถมศึกษา, การมัธยมศึกษา, การอุดมศึกษา, การบริหารการศึกษา, การแนะแนวการศึกษา, การวัดผลการศึกษา, โสตทัศนศึกษา และบรรณารักษศาสตร์ (Graduate School, Srinakharinwirot University, 2005, p. 4) ยังได้มีการจัดตั้งโรงเรียนสาธิตวิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร (2495)¹ และโรงเรียนสาธิตวิทยาลัยวิชาการศึกษา ปทุมวัน (2496)² ในฐานะ Laboratory and Demonstration School ซึ่งก็คือ ห้องทดลองค้นคว้าวิจัย

¹ Srinakharinwirot University Prasarnmit Demonstration School (Secondary). (n.d.). School history. Retrieved October 3, 2025, from <https://www.spsm.ac.th/history.html>

² Srinakharinwirot University Demonstration School, Patumwan. (n.d.). About the school. Retrieved October 3, 2025, from <https://www.satitpatumwan.ac.th/about>

ทางการศึกษาและเป็นเสมือนแปลงสาธิตการศึกษาขั้นพื้นฐานของมหาวิทยาลัย จึงอาจถือว่าเป็นโรงเรียนสาธิตต้นแบบในประเทศขณะนั้น

กล่าวได้ว่าวิทยาลัยวิชาการศึกษาได้วางรากฐานการศึกษาในภาพรวม ตั้งแต่การเรียนการสอนระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และวิชาการต่าง ๆ ก็ครอบคลุมอย่างกว้างขวางเพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มั่นคง และมองไปถึงการวางเครือข่ายสถาบันไปทุกภูมิภาค

ในอีกด้าน ช่วงทศวรรษ 2500 เช่นกัน รัฐให้ความสำคัญกับการศึกษาระดับปริญญาตรีที่ไม่ใช่การศึกษาเพื่อผลิตครู แต่เพื่อตอบสนองกับการพัฒนาประเทศ นั่นคือ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2507), มหาวิทยาลัยขอนแก่น (2509), มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (2511)

เวลาใกล้เคียงกัน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยก็เปิดโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2501)³ และเปิดหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิตในปี 2505 ใน 4 สาขาวิชาคือ จิตวิทยาและแนะแนว การนิเทศและบริหาร การศึกษา โสวัตต์ศึกษา การสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ ปี 2511 ยังเปิดปริญญาโทเพิ่มอีก 6 สาขาวิชาคือ สถิติการศึกษา, มาตรฐานและการประเมินผลการศึกษา, การนิเทศการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร, การสอนสังคมศึกษา พลศึกษา และประณมศึกษา

จะสังเกตว่าการสอนสังคมศึกษาเริ่มเปิดปริญญาโทตั้งแต่ช่วงนี้แล้ว ต่อมาปี 2515 ได้เปิดหลักสูตรมหาบัณฑิตเพิ่มอีก 4 สาขาวิชาคือ จิตวิทยาการศึกษา, หลักสูตรและการสอน, พัฒนาการและวางแผนการศึกษา และมาตรฐานและการประเมินผล หลักสูตรเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการศึกษา เป็นสาขาวิชาแรก ๆ ที่จัดตั้งขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่ออิทธิพลการวิจัยเชิงปริมาณในแวดวงทางการศึกษาไปด้วย ส่วนการศึกษาระดับปริญญาเอกด้านการศึกษาก็เกิดขึ้นครั้งแรกในปี 2517 ในส่วนของสาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษาที่ครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การศึกษา⁴ และวิทยาลัยวิชาการศึกษาซึ่งในปีดังกล่าวได้เปลี่ยนสถานะเป็นมหาวิทยาลัย ขณะที่มีการจัดตั้งวิทยาลัยครูขึ้นเป็นระบบทั่วประเทศตาม พระราชบัญญัติวิทยาลัยครู พ.ศ.2518 (*The Teachers' College Act B.E. 1975, Vol. 92, No. 48, pp. 23–43.*) เพื่อรองรับการขยายการศึกษาไปทั่วประเทศ

4.2 ความรู้สังคมศึกษาในโลกตะวันตก และการนำเข้ของค์ความรู้ด้านการวิจัยการศึกษาสู่เมืองไทย

ปฏิเสธไม่ได้ว่าความรู้ด้านสังคมศึกษาในโลกตะวันตกเป็นต้นแบบการสร้างองค์ความรู้ด้านการวิจัยด้านการศึกษา โดยเฉพาะอิทธิพลฝั่งอเมริกันที่ส่งผลต่อความรู้ด้านศึกษาศาสตร์และครุศาสตร์ ตั้งแต่ปลายทศวรรษ

³ Chulalongkorn University Demonstration School (Elementary). (n.d.). School history. Retrieved October 3, 2025, from <https://satite.chula.ac.th/ประวัติโรงเรียน/>

⁴ Faculty of Education, Chulalongkorn University. (n.d.). History of the Faculty of Education, Chula. Retrieved October 3, 2025, from <https://edu.chula.ac.th/eduhis2021>

2490 เป็นต้นมาเป็นอย่างช้า มีงานวิจัยที่รวบรวมบทความวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอกในด้านสังคมศึกษา ช่วงปี 2506-2512 และ 2513-2516 งานวิจัย ช่วงปี 2506-2512 (Chapin, 1974; Gross & De La Cruz, 1971) เป็นการรวมบทความจำนวน 216 ชิ้น โดยสภาสังคมศึกษาแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา ซึ่งให้เห็นว่ามีการศึกษาในหลายประเด็นตั้งแต่ การบริหารการศึกษา (administration), หลักสูตร (curriculum), การสอน (instruction), การรับรู้และการเรียนรู้ (cognition and learning), การศึกษาสำหรับครู (teacher education) และการประเมินผลสำหรับครู (teacher evaluation) และประเด็นทั่วไป (general) ในหัวข้อต่าง ๆ ก็ยังสัมพันธ์กับชั้นเรียนระดับประถมศึกษา, มัธยมศึกษา และระดับวิทยาลัยด้วย หัวข้อหลักสูตรมากที่สุด รองลงมาคือการสอน ก่อนหน้านี้ได้มีการสำรวจงานวิจัยไว้ช่วงปี 2476-2505 เมื่อเทียบกับวิจัยเล่มนี้ในปี 2506-2512 แล้ว จะแบ่งสัดส่วนงานวิจัยที่แบ่งตามระเบียบวิธีวิจัยได้ตามตารางนี้

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบระเบียบวิธีวิจัยงานวิจัยด้านสังคมศึกษาที่สำรวจช่วงปี 2476–2505 และ ปี 2506–2512

ประเภทงานวิจัย	ปี พ.ศ.2476–2505 (N = 566)	ปี พ.ศ. 2506–2512 (N = 216)
การวิจัยเชิงวิเคราะห์	30%	35%
การวิจัยเชิงพัฒนาและแนวคิด	20%	20%
การวิจัยเชิงทดลอง	20%	10%
การวิจัยเชิงสำรวจ	20%	15%
การวิจัยเชิงประเมินและเชิงประวัติศาสตร์	10%	20%

จะเห็นว่าระเบียบวิธีวิจัยเชิงวิเคราะห์ และการประเมินผลและประวัติศาสตร์มีมากขึ้น (อย่างไรก็ตามมีหมายเหตุว่า การจัดประเภทเช่นนี้จัดตามงานวิจัยเก่า เมื่อวิเคราะห์ดูแล้ว งานวิจัยด้านประเมินผลนั้นมีสูงกว่างานวิจัยเชิงประวัติศาสตร์อยู่มาก) ขณะที่ด้านการทดลองและสำรวจลดลง ส่วนการพัฒนาและการสร้างกรอบแนวคิดนั้นคงที่ แนวโน้มของการวิจัยเชิงประเมินผลได้รับความสำคัญมากขึ้นเรื่อย ๆ

ขณะที่ช่วงปี 2512-2516 (Chapin, 1974) มีงานวิจัยระดับปริญญาเอกกว่า 417 ชิ้น แต่ก็ยังไม่ครอบคลุมทั้งหมดในช่วงเวลานี้ เนื่องจากเลือกมาจาก Dissertation Abstracts International หรือ DA วิทยานิพนธ์บางชิ้นไม่ได้ลงทะเบียนกับ DA เมื่อพิจารณาจากปริมาณแล้ว ในช่วงกลางทศวรรษ 2503 มีวิทยานิพนธ์เฉลี่ยปีละ 50 ชิ้น แต่ในช่วงปี 2512-2516 มีเฉลี่ยมากถึง 100 ชิ้น มีการแบ่งงานทั้งหมดตามระเบียบวิธีวิจัยเป็น 8 แบบ ตามสัดส่วนได้แก่ การทดลอง (Experimental) สูงสุดที่ 36%, การพรรณนาและลงภาคสนาม (Descriptive and Field) 19%, แบบสอบถาม (Questionnaire) 15%, การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) 10%, การพัฒนา

หลักสูตร (Curriculum Development) 8%, ประวัติศาสตร์ (Historical) 6%, โมเดล, ทฤษฎี (Models, Theory) 3% และการสัมภาษณ์ (Interviews) 3%

ความแตกต่างอย่างมากจากช่วงปี 2506-2512 ก็คือ งานวิจัยเชิงทดลองที่ขยายตัวขึ้นมา หากนับเป็นจำนวนมีมากถึง 154 ชิ้น เป็นไปได้ว่าแนวโน้มการวิจัยดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่องานวิจัยในไทยตั้งแต่กลางทศวรรษ 2510 เป็นต้นมา แต่หากนับที่ประเด็น หัวข้อ “ครู และการสอนครู” มีมากที่สุด จำนวน 60 ชิ้น รองลงมาก็คือ หลักสูตรทั่วไป 33 ชิ้น การสอนทั่วไป 25 ชิ้น, กระบวนการรับรู้, การคิดเชิงวิพากษ์ และการสืบค้น 30 ชิ้น และในวิชาเฉพาะ ประวัติศาสตร์, ภูมิศาสตร์และเศรษฐศาสตร์ ได้รับความสนใจสูงสุดแต่หัวข้อมีราว 18-19 ชิ้น และพื้นที่ในการวิจัยพบว่า สูงสุดคือ ระดับมัธยมปลาย 38% รองลงมาคือ ระดับอุดมศึกษา (สายครู) 23% และชั้นประถมศึกษา 22% เมื่อแยกตามสถาบันการศึกษาที่ผู้วิจัยสังกัด จะพบว่าช่วงปี 2012-2516 มีงานวิจัยมาจาก Indiana University มากที่สุดที่ 19 ชิ้น

ที่กล่าวมานี้ทำให้เห็นถึงภาพรวมและแนวโน้มของการวิจัยจากฝั่งอเมริกันที่ส่งผลต่อการศึกษาไทยโดยตรง เมื่อนำมาเทียบกับงานวิจัยทศวรรษ 2500 เป็นต้นมา โดยเฉพาะในวิทยานิพนธ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจะให้เห็นถึงความสอดคล้องไปด้วยกัน โดยเฉพาะการอ้างอิงงานวิจัยจากตะวันตก ในงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาในไทยได้มีการกล่าวถึงงานวิจัยต่างประเทศต่างกรรม ต่างวาระ จึงนำมาเป็นส่วนหนึ่งในการวิเคราะห์ด้วย ได้แก่ *High School Social Studies in a Mass Society* (1967) (Manaswanich, 1970, p. 18-19) อันเป็นวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อแสดงให้เห็นว่า แนวคิดใหม่ ๆ ที่นำวิชาสังคมศึกษามาสอนในโรงเรียน ตั้งอยู่บนรากฐานด้านสังคมวิทยา ผลการวิจัยสรุปว่า การปรับปรุงหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาในระดับมัธยมนั้นควรใช้วิธีการสอนแบบ Problem Solving ให้มากที่สุด หรือ *Inservice Experiences for Social Studies Teachers in Selected Public School Systems in Tennessee* (1969) (Manaswanich, 1970, p. 19-21) ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และวัดผลวัตถุประสงค์อันแท้จริงของโปรแกรมการอบรมครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาในชั้นมัธยมของโรงเรียนในเทนเนสซี ผลการวิจัยชี้ให้เห็นแนวทางการจัดโปรแกรมอบรมในเชิงเทคนิคเป็นหลัก ขณะที่งานวิจัยเชิงปริมาณก็พบได้จาก *The Social Studies Teacher as Political Socialization Agent: An Empirical investigation of Role perception and Role performance* (1969) (Manaswanich, 1970, p. 21-22) ต้องการจะศึกษาบทบาทและหน้าที่ของครูสังคมในฐานะตัวแทนการเรียนรู้ทางการเมือง (Political Socialization Agent) ที่ส่งแบบสอบถามไปยังครูสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยม 64 แห่งในเมืองอินเดียนาโพลิส พบว่าครูในระดับมัธยมต้นให้ความสนใจและกังวลต่อความหมายพฤติกรรมนักเรียนในฐานะ การเรียนรู้ทางการเมือง (Political Socialization) มากกว่ามัธยมปลาย และพบว่าครูเพศชายแสดงออกถึงการคัดค้านให้ความคิดเห็น

จากตารางเห็นได้ว่าในช่วงแรกจะมีงานวิจัยจำนวนที่น้อยกว่าและมีเพียงงานวิจัยเชิงสำรวจ ขณะที่อีก 10 ปีให้หลังจะมีงานวิทยานิพนธ์เพิ่มมาเกินกว่า 10 เท่า งานวิจัยที่ใช้แบบสอบถามยังคงครองสัดส่วนมากที่สุดที่ 43.2% ขณะที่งานวิจัยเชิงทดลองมีบทบาทมากเป็นอันดับสองคือ 32.6% เมื่อพิจารณาดูแล้วงานวิจัยที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเกี่ยวกับการพรรณนา-ลงภาคสนาม, ประวัติศาสตร์, โมเดล-ทฤษฎี และการสัมภาษณ์จะยังไม่พบวิจัยที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเช่นนี้ในช่วงนี้ ซึ่งการเปรียบเทียบตารางที่ 2 และ 3 แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่น่าสนใจ แนวโน้มการวิจัยในไทยช่วงทศวรรษ 2500 ที่เน้นการสำรวจ (Survey) สอดคล้องกับแนวโน้มหลักในสหรัฐอเมริกาช่วงทศวรรษก่อนหน้า ในขณะที่การขยายตัวอย่างก้าวกระโดดของการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental) ในไทยช่วงทศวรรษ 2510 ก็สะท้อนแนวโน้มที่เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกาช่วงปลายทศวรรษ 2503 ถึงต้นทศวรรษ 2513 อย่างชัดเจน แสดงให้เห็นถึงช่วงเวลาหน่วง (time lag) ในการรับเอาแนวคิดและระเบียบวิธีวิจัยมาใช้

4.3.1 งานวิจัยด้านสังคมศึกษา ทศวรรษ 2500-2509

ทศวรรษ 2500 เป็นช่วงที่การศึกษาตอบสนองต่อการพัฒนาประเทศอย่างกว้างขวาง สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในด้านการศึกษา ก็ได้จัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 1 เมื่อปี 2503 เช่นเดียวกับการจัดทำหลักสูตรประโยคประถมศึกษาตอนต้น พ.ศ.2503, หลักสูตรประโยคประถมศึกษาตอนปลาย พ.ศ.2503, หลักสูตรประโยคมัธยมตอนต้น พ.ศ.2503 และหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ.2503 (Pianpetchler, 2020, p. 121) เรียกได้ว่า รัฐได้จัดวางแผนแม่บทใหญ่ของระบบการศึกษาเพื่อสร้างประชาชนที่เชื่อฟังรัฐบาลเผด็จการ และแรงงานที่จะถูกป้อนเข้าสู่ตลาดแรงงานที่กำลังเติบโตจากการพัฒนาประเทศ จึงเน้นการขยายตัวของโรงเรียนและนักเรียนในเชิงปริมาณซึ่งจะเกิดปัญหาตามมาในเชิงคุณภาพ การเรียนการสอน

โดยภาพรวมแล้ว ส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณที่เน้นแสวงหาความรู้ในลักษณะที่บางคนใช้ว่า “เป็นการวิจัยแบบการสำรวจหาข้อเท็จจริง (Empirical Research)” ซึ่งในปัจจุบันมักจะแปลว่า การวิจัยเชิงประจักษ์ จึงมักใช้วิธีการจัดทำแบบสอบถามเพื่อสำรวจความคิดเห็น โดยให้ความสำคัญกับการกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างซึ่งจะส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของข้อมูลเชิงปริมาณ ไม่เพียงเท่านั้น งานวิจัยเชิงปริมาณยังสอดคล้องกับความต้องการขยายประชากรผู้รู้หนังสือของรัฐ การวิจัยเชิงปริมาณจะเป็นฐานในการวิเคราะห์แนวโน้มของประเด็นการศึกษาที่สอดคล้องกับการขยายตัวของระบบการศึกษาได้ด้วย การให้ความสำคัญกับการสอนวิชาสังคมศึกษายังสัมพันธ์กับปัญหาเด็กและเยาวชนที่เพิ่มมากขึ้นในทศวรรษ 2500 (Kamnampat, 2004, p. 25-63) วิชาสังคมศึกษาเกี่ยวข้องโดยตรงกับการขัดเกลาวิถีการมองโลกและการปฏิบัติตนของพวกเขาให้อยู่ในระเบียบวินัย

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า จำนวนวิทยานิพนธ์ในหัวข้อ “สังคมศึกษา” ในช่วงแรก ทศวรรษ 2500 มีไม่มากนัก และมีต้นสังกัดคือ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเกือบทั้งหมด มีวิทยาลัยวิชา

ศึกษาที่สร้างขึ้นโดยวิธีวิเคราะห์ระบบให้สัมพันธ์กับลักษณะความเป็นอยู่และปัญหาชนบทภาคกลาง (2515) (Somkijisiri, 1972)

สำหรับหัวข้อการวิจัย ที่มีความโดดเด่นท่ามกลางความหลากหลาย แยกไม่ออกกับบริบททางสังคมการเมืองที่เข้มข้นมากขึ้นหลังเหตุการณ์เรียกร้องประชาธิปไตยของประชาชนช่วง 14 ตุลาคม 2516 เช่น ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมปีที่สาม (2518) (Jittanaki, 1975), ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทในระบอบประชาธิปไตย ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น (2519) (Piboon, 1976) การสร้างบทเรียนแบบโปรแกรมวิชาสังคมศึกษาเรื่อง "การเลือกตั้งผู้แทนราษฎร" สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ห้า (2519) (Niaokul, 1976), การวิจัยด้วยการทดลองยังพบในหัวข้อที่ต้องการพัฒนาผู้ช่วยครูเพื่อไปช่วยสอน "ชาวเขา" ในปี 2516 (Wongsanit, 1973 ; Khawnue, 1973), 2517 (Juanan, 1974) และ 2518 (Trisri, 1975; Duangkaew, 1975) อันเป็นช่วงที่รัฐบาลเริ่มเป็นห่วงพื้นที่ป่าเขาแล้วว่าจะถูกแทรกซึมด้วยพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย การเปิดโรงเรียนสอนเด็กในชาติพันธุ์ในพื้นที่สูงจึงเป็นเรื่องจำเป็น และการหาครูไปสอนที่นั่นอาจไม่ใช่เรื่องง่ายนัก การอบรมให้มีผู้ช่วยครูน่าจะเป็นการดำเนินการที่ตอบโจทย์ดังกล่าว

เห็นได้ว่า หัวข้อวิจัยในทศวรรษนี้ยังสะท้อนความตึงเครียดของบริบททางการเมืองอย่างชัดเจน สามารถแบ่งออกเป็นสองกลุ่มหลักที่น่าสนใจ ได้แก่

1) การวิจัยที่ตอบสนองต่อกระแสประชาธิปไตย: หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ได้เกิดวิทยานิพนธ์ที่มุ่งสำรวจและส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียน เช่น ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมปีที่สาม (Jittanaki, 1975), ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทในระบอบประชาธิปไตย ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น (Piboon, 1976), และ การสร้างบทเรียนแบบโปรแกรมวิชาสังคมศึกษาเรื่อง "การเลือกตั้งผู้แทนราษฎร" (Niaokul, 1976).

2) การวิจัยเพื่อความมั่นคงของรัฐ: ในช่วงเวลาเดียวกันซึ่งการต่อสู้กับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ทวีความรุนแรง ได้เกิดกลุ่มงานวิจัยเชิงทดลองจำนวนมากที่มุ่งพัฒนารูปแบบการสอนและอบรมผู้ช่วยครูสำหรับ "ชาวเขา" หรือกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ซึ่งรัฐมองว่าเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์และมีความเสี่ยงต่อการแทรกซึมของอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ ตัวอย่างที่ชัดเจนได้แก่ วิทยานิพนธ์ของ Wongsanit (1973), Khawnue (1973), Juanan (2517), Trisri (1975) และ Duangkaew (1975) งานวิจัยกลุ่มนี้แสดงให้เห็นถึงการใช้การศึกษาและระเบียบวิธีวิจัยทางวิทยาศาสตร์เป็นเครื่องมือในการผนวกรวมประชากรชายขอบเข้ากับรัฐชาติไทย เพื่อเป้าหมายด้านความมั่นคง

5. ข้อเสนอแนะ

จากการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ของงานวิจัยด้านสังคมศึกษาในช่วงพุทธศักราช 2500–2520 ผู้วิจัยพบว่า พรมแดนความรู้ในสาขานี้มีได้ก่อตัวขึ้นอย่างเป็นอิสระ แต่ถูกกำหนดทิศทางโดยโครงสร้างอำนาจสองระดับ คือ อำนาจนำทางวิชาการจากตะวันตกและอำนาจทางการเมืองภายในรัฐไทย ซึ่งสามารถอภิปรายเชื่อมโยงกับแนวคิดทฤษฎีได้ใน 3 ประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. กบฏ “ภาวะพึ่งพิงทางวิชาการ” (Academic Dependency) และความเหลื่อมล้ำของเวลา พบว่า พัฒนาการของระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศึกษาในไทยสะท้อนลักษณะของ “ภาวะพึ่งพิงทางวิชาการ” อย่างชัดเจน โดยไทยอยู่ในสถานะ “ผู้รับ” (Receiver) ที่นำเข้ากระบวนการวิจัยจากสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็น “ศูนย์กลาง” โดยปรากฏร่องรอยของ “ความล่าช้าในการถ่ายทอดความรู้” ประมาณ 1 ทศวรรษ กล่าวคือ ในขณะที่สหรัฐอเมริกาเฟื่องฟูด้วยการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) อย่างมากในช่วงกลางทศวรรษ 1960 ดังที่ Chapin (1974) ได้สำรวจไว้ ประเทศไทยกลับเพิ่งเริ่มรับกระแสดังกล่าวเข้ามามีอิทธิพลหลักในช่วงทศวรรษ 2510 การเปลี่ยนผ่านจาก “การสำรวจ” (Survey) ในยุคแรก มาสู่ “การทดลอง” ในยุคหลังของไทย จึงมิใช่ผลลัพธ์ของพัฒนาการภายในที่ต้องการแสวงหาคำตอบใหม่ ๆ โดยตรง แต่เป็นผลจากการผลิตซ้ำแบบแผนการวิจัยที่ถูกส่งผ่านมาผ่านระบบการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาที่อิงแอบกับตะวันตก

2. “การเมืองของการผลิตความรู้” (The Politics of Knowledge Production) งานวิจัยสังคมศึกษา พบว่า ในช่วงเวลาดังกล่าวทำหน้าที่เสมือนกลไกทางอุดมการณ์ของรัฐ ที่ตอบสนองต่อ “การเมืองของการผลิตความรู้” โดยหัวข้อการวิจัยได้แปรเปลี่ยนไปตามวาระความมั่นคงของรัฐในแต่ละช่วงเวลา ได้แก่

2.1) ยุคสงครามเย็นและการต่อต้านคอมมิวนิสต์ การปรากฏขึ้นของกลุ่มงานวิจัยที่มุ่งเน้นการพัฒนาหลักสูตรและครูสำหรับ “ชาวเขา” ในช่วงทศวรรษ 2510 สะท้อนให้เห็นว่า รัฐไทยใช้วิชาสังคมศึกษาและกระบวนการวิจัยเป็นเครื่องมือในการ “ผนวกรวม” กลุ่มชาติพันธุ์ชายขอบให้เป็นพลเมืองไทย เพื่อช่วงชิงมวลชนและสร้างแนวกันชนจากอิทธิพลของพรรคคอมมิวนิสต์

2.2) ยุคเบ่งบานทางประชาธิปไตย ภายหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 งานวิจัยได้เปลี่ยนจุดเน้นไปสู่เรื่อง “ความรู้ความเข้าใจในระบบอบประชาธิปไตย” ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ความจริงในงานวิจัยสังคมศึกษาเป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้น เพื่อรับใช้บริบททางการเมืองในขณะนั้น มากกว่าจะเป็นความจริงที่เป็นสากล

3. **มาตรฐานวิทยาศาสตร์กับการสูญหายของมิติทางจิตวิญญาณ** พบว่า ความพยายามยกระดับงานวิจัยให้มีความเป็น “วิทยาศาสตร์” ผ่านการใช้สถิติและการทดลองเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ได้ส่งผลให้งานวิจัยสังคมศึกษาย่อยห่างจากมิติทางปรัชญาและคุณค่าความเป็นมนุษย์ การมุ่งเน้นที่ เทคนิควิธีมากกว่า เป้าหมายปลายทาง ของการศึกษา ทำให้บทบาทของครูสังคมศึกษาถูกลดทอนลงเหลือเพียงผู้จัดการเรียนรู้ตามเทคนิค เพื่อก้าวข้ามข้อจำกัดนี้ การวิจัยในอนาคตจึงควรหวนกลับมาพิจารณาข้อเสนอของ bell hooks (2000) เรื่อง “ครูในฐานะผู้เยียวยา” เพื่อดึงมิติทางจิตวิญญาณและความเข้าอกเข้าใจกลับมาสู่ปริมณฑลของการวิจัยสังคมศึกษา และสร้างองค์ความรู้ที่ช่วยปลดปล่อยผู้เรียนจากการครอบงำทางโครงสร้างอย่างแท้จริง

6. ข้อจำกัดของการวิจัย

ผู้วิจัยตระหนักถึงข้อจำกัดบางประการของการวิจัยนี้ ประการแรก การใช้คำค้น “สังคมศึกษา” อาจทำให้ไม่ครอบคลุมวิทยานิพนธ์ในสาขาใกล้เคียง เช่น ประวัติศาสตร์ หรือหน้าที่พลเมือง ประการที่สอง ฐานข้อมูล TDC อาจมีข้อมูลไม่สมบูรณ์ในช่วงแรกของการศึกษา ดังนั้น ผลการวิจัยที่นำเสนอในบทความนี้จึงเป็นภาพสะท้อนแนวโน้มเด่นที่ปรากฏจากสถาบันการศึกษาที่เป็นผู้นำในยุคนั้น มากกว่าจะเป็นภาพรวมที่สมบูรณ์ทั้งหมดของประเทศ

7. กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้ เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยพหุแขนงความรู้การวิจัยด้านสังคมศึกษาในประเทศไทย: อดีตและทิศทางสู่ออนาคต

บรรณานุกรม

- Alvén, F. (2024). Controversial issues in history teaching. *Journal of Curriculum Studies*, 56(5), 537–553. <https://doi.org/10.1080/00220272.2024.2322502>
- Chapin, J. R. (1974). *Social studies dissertations: 1969–1973*. ERIC Clearinghouse for Social Studies/Social Science Education.
- Chulalongkorn University Demonstration School (Elementary). (2024, October 3). *School history*. <https://satite.chula.ac.th/ประวัติโรงเรียน/> (in Thai)

- Collection of historical chronicles (Vol. 1, Pt. 1, Beginning). (1963). The Business Organization of the Teachers' Council of Thailand (Kurusapa). (in Thai)
- Duangkaew, S. (1975). *A model for teaching Grade 4 social studies for teacher aides of hill tribe children* (Master's thesis, Chulalongkorn University). (in Thai)
- Faculty of Education, Chulalongkorn University. (2024, October 2). *History of the Faculty of Education, Chulalongkorn University*. <https://edu.chula.ac.th/eduhis2021> (in Thai)
- Frisby, M. B. (2024). Critical quantitative literacy: An educational foundation for critical quantitative research. *AERA Open*, 10(1), 1–13.
<https://doi.org/10.1177/23328584241228223>
- Graduate School, Srinakharinwirot University. (2005). *Annual report 2003–2004*. Srinakharinwirot University. (in Thai)
- Gross, R. E., & De La Cruz, L. (1971). *Social studies dissertations: 1963–1969*. ERIC Clearinghouse for Social Studies/Social Science Education.
- Hooks, b. (2000). *All about love: New visions*. William Morrow.
- Jittanaki, S. (1975). *Knowledge and understanding of democracy among Grade 9 students in Ubon Ratchathani Province* (Master's thesis, Chulalongkorn University). (in Thai)
- Juanan, J. (1974). *Training program for teacher aides in teaching social studies to hill tribe children* (Master's thesis, Chulalongkorn University). (in Thai)
- Kamnapat, W. (2004). *Children and the expectations of the Thai government, 1959–1976 (B.E. 2502–2519)* (Master's thesis, Chulalongkorn University). (in Thai)
- Khawnue, K. (1973). *Social studies instructional unit to instill values in primary students* (Master's thesis, Chulalongkorn University). (in Thai)
- Khun Intrapasat. (1908). *Geography textbook: Vol. 1. The continent of Asia*. Aksonniti Printing House. (in Thai)
- Khun Intrapasat. (1910). *Geography textbook: Vol. 2 (Europe, Africa, North America, South America, Australasia)*. Aksonniti Printing House. (in Thai)
- Manaswanich, A. (1970). *A study of the problems of teaching social studies in government lower secondary schools in Educational Region II* (Master's thesis, Chulalongkorn University). Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD), No. 14659.
<https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/14659> (in Thai)

- Niaokul, S. (1976). *A programmed lesson in social studies on “Parliamentary elections” for Grade 5 students* (Master’s thesis, Chulalongkorn University). (in Thai)
- Phaowatana, C. (1965). *Survey of problems and obstacles in teaching social studies at the lower secondary level* (Master’s thesis, Chulalongkorn University). (in Thai)
- Pianpetchlert, S. (2020). The development of Thailand’s basic education curriculum towards competency-based curriculum trends. *Educational Review Journal*, 35(2), 121–122. (in Thai)
- Piboon, W. (1976). *Knowledge and understanding of democratic roles among lower secondary students* (Master’s thesis, Chulalongkorn University). (in Thai)
- Royal Gazette. (1974, June 28). *Srinakharinwirot University Act B.E. 2517 (1974)*. *Royal Gazette*, 91(112, Special Issue), 1–22. (in Thai)
- Royal Gazette. (1975, February 27). *Teachers’ Colleges Act B.E. 2518 (1975)*. *Royal Gazette*, 92(48, Special Issue), 23–43. (in Thai)
- Somkijisiri, P. (1972). *A study of the effectiveness of an instructional kit for Grade 2 social studies developed through systems analysis based on rural conditions in Central Thailand* (Master’s thesis, College of Education). (in Thai)
- Srinakharinwirot University Demonstration School (Secondary). (2024, October 3). *School history*. <https://www.spsm.ac.th/history.html> (in Thai)
- Srinakharinwirot University Demonstration School, Patumwan. (2024, October 3). *About the school*. <https://www.satitpatumwan.ac.th/เกี่ยวกับโรงเรียน> (in Thai)
- Thamsaeng, P. (1964). *Opinions of Grade 1 teachers on the 1960 social studies curriculum for Grade 1* (Master’s thesis, College of Education). (in Thai)
- Tridetcha, C. (1979). *Evaluation of the Grade 7 social studies curriculum in government schools in Educational Region 5* (Master’s thesis, College of Education). (in Thai)
- Trisri, W. (1975). *A model for teaching Grade 3 social studies for teacher aides of hill tribe children* (Master’s thesis, Chulalongkorn University). (in Thai)
- Wanit suchit, P. (2000). *The development of social studies textbooks for primary and secondary education between 1932–1978* (Master’s thesis, Mahasarakham University). (in Thai)
- Wongsanit, B. (1973). *Developing teaching skills in social studies* (Master’s thesis, Chulalongkorn University). (in Thai)